

DIDACTICA

IV

Ce este o universitate?

Ce învață cel ce are de învățat într-o universitate de arhitectură?

1. Universitatea este locul predilect al exercitării și asumării unui temporar minorat în vederea dobândirii statutului existențial de *majorat*, conform proiectului original al Iluminismului. Universitatea deschide posibilitatea accesului liber la gândire și spre o împlinire, conform aceluiași proiect, a naturii noastre.
2. A fi minor, în spirit, este incapacitatea, neputința de a se servi de propria înțelegere și propriile facultăți fără ajutorul altcuiva, a nu gândi, încă, pe cont propriu. Dispunerea temporară în starea de supunere față de o altă instanță, a admite un schimb asimetric între student și profesor vizează, în fapt, atingerea stării de libertate ca ideal ultim a majoratului spiritual.
3. Și pentru că încă minorul se angajează pe drumul eliberării sale sufletești el este, în plină itineranță și aspirație, un deja liber. Un deja liber este cel care, în pragul universității, este apt de a face față unui raport care aruncă în aer orice certitudine de tip carieră și care, în replică, deschide nemăsuratul *posibilului*.
4. Posibilul sau împlinirea, în ultimă instanță și prin intermedierea oricăror specializări, a naturii umane. Universitatea este spațiul care găzduiește și întreține, prin profesorii săi, posibilitatea ca studenții înșiși să-și formuleze liber întrebările dintodeauna aceleași. Pentru aceleași îndrebări, răspunsuri diferite și complementare.
5. De aceea, rapid spus, universitatea este prin excelență, chiar și acolo unde, aparent, excede aplicația imediată, locul liber de act. Cu cât ceea ce întrebările vizează este mai deplin, în imediat, inutil, cu atât universitatea este mai deplin așezată, în esența funcționării ei.
6. O universitate de...(arhitectură, să spunem) își poate depăși contradicția internă numai în măsura în care propria „specializare” este ridicată, prin intensitatea interogației la care este supusă, la pragul propriei transparențe, prin care universalitățile sunt întrevăzute. Mai mult, numai în măsura în care obiectul cercetării face oficiul uriaș al intermedierei către generalitate, specializarea însăși se poate înfăptui cu adevărat. Acest fapt este evident: specializarea, partea în fapt, este în măsura în care dă seama de întregul căruia îi aparține. A viza în permanență, prin accidentalul specializării, întregul, iată sensul oricărei universități.
7. A accede către o „specializare”, a împlini sensul ei în spațiul predilect al universității, înseamnă, în fapt, a găsi înrădăcinarea ei în temeiul esenței ei (Heidegger). Cu alte cuvinte, și direct spus, tot ceea ce, dintr-o orgolioasă nevoie de identitate, este eliminat ca nefiind parte a specializării este sursa esenței și cauza eficientă a specializării însăși. Mă pasionează, să spunem, arhitectura și nimic altceva. Acel nimic altceva este sursa înstrăinării și

indiferenței noastre față de obiectul cercetării și, în același timp, singura cale de a atinge esența ei.

8. O universitate își atinge împlinirea ei în măsura în care, de fiecare dată și fatal și ca formă de destin (destinare), lasă în urmă tocmai obiectul formal al învățării pentru care ea a fost instituită. Ea este spațiul unei permanente și fertile trădări și a unei infidelități insidioase fata de materia frontispiciului ei. Numai în măsura în care, în intimul ei, cunoașterea transcende, depășește, ceea ce direct năzuiește, numai în această măsură ea își poate împlini esența ei, numai în acest chip orice specializare poate fi gândită.
9. Cu cât o universitate crede a se împlini tocmai printr-o neobosită și infinită fărâmițare și specializare a specializării cu atât ea se golește de sens și-și trădează menirea întregului din care ea provine. Simptomul autonomizării și atomizării în cursuri și subcursuri (unele chiar drăgălașe) este unul al pierderii sensului imanent universității.
10. De aceea, în primul rând, universitatea este *metafizică*; cu alte cuvinte ea trebuie să-și întemeieze și să-și cultive punctul ferm exterior și alterativ de la nivelul căruia și singurul care face posibil de altfel, uimirea în fața lucrurilor să fie posibilă iar întrebarea „de ce?” stau lucrurile cum stau să se poată, originar, naște.
11. De aceea, universitatea este locul ce trebuie să găzduiască exercitarea inutilității, ineficienței și gratuității propriie oricărei interogații ce vizează și este orientată de temeiul însuși. Ea trebuie, și astfel își îndeplinește menirea, să-și reserve luxul inactualității aristocratice. Universitatea, definită astfel privativ, nu este, în mod paradoxal și în primul rând, acel ceva pus în fața mea de învățat ci un loc exterior și înstrăinat, de la nivelul căruia, revelația stranietății lumii numai așa este vizibilă.
12. A aspira trecerea de la institut sau facultate spre universitate nu este numai, se înțelege, o transformare complexă administrativă ci, cutremurător fapt, este curajul de a gândi gândul care gândeste și face posibilă faptul de a locui, arhitectura. Gratuitatea despre care vorbeam rezidă din însăși articulația gândirii: gândirea acționează în măsura în care gândeste (M. Heidegger, SU) iar acest act gratuit este înlesnit și cultivat în acel loc care-și poate spune, doar în acest moment, universitate, astfel se face trecerea de la minoratul gândirii către majoratul ei.
13. Așadar, universitatea este locul exercitării libere, neîngrădită, a gândirii orientate către temeiul a ceea ce este de gândit, și-i poate reuși această întreprindere doar în măsura în care, în interiorul ei, spațiul vital al exercitării criticii este asigurat. În definitiv, o universitate adaugă unei facultăți sau institut de învățământ numai agora disputei critice. Invers, dispariția sau absența spațiului exercitării actului fatal al gândirii, critica, este simptomul unei teribile îmbolnăviri.
14. Critica este expresia plenară a libertății. Ea este proprie subiectului ce-și gândește (cultivă) propria-i *necondiționare* și autonomie față de lumea ce rămâne de cunoscut. Odată cu Descartes și cu irumperea în lume a subiectului autonom, în fapt a modernității, lumea există pentru noi ca exterioritate și poate fi cunoscută doar printr-un act ofensiv: gândirea devine critică, cu alte cuvinte ea își cunoaște și-și impune limite. Ea se naște pe fondul unei treptate încapsulări a subiectului ce-și reprezintă (cutia fără ferestre). Subiectul cunoaște în măsura în care transcende, el este transcendentul însuși.
15. Atunci o universitate proprie unei așa modernități nu este decât spațiul liber de întâlnire și de creștere a subiectivității ce, fie și cercetând și învățând și *altceva nimic*, aspiră la propria-i necondiționare și, în ultimă instanță, eliberare.

16. Fiind vorba de acest subiect al modernității capabil de intense itineranțe către câștigarea autonomiei sale, o universitate nu poate fi decât un spațiu exclusiv al celor „puțini și aleși” cu toată coloratura de antipatie ce se degajă de aici. Ea devine, nu rareori în istorie, scut protector în fața nenumăratelor pericole ce stau la pândă în preajma oricărei excepții.

Ce amenință o universitate?

17. Care sunt pericolele ce amenință o universitate? În primul rând, fiind vorba de un loc ce cultivă ceea ce este minoritar, principala amenințare vine, și asta într-un regim democratic, din partea majorității. Ea își poate exercita (Tocqueville) propria tiranie nu în mod direct ci ca o presiune isidioasă degajată de colectivitatea oamenilor egali și a opiniilor egale. Este locul de exercitare a voalorilor spațiului public și a impersonalului se și, mai ales, a presiunii exercitate în favoarea *aceleiași* opinii chiar dacă democratic fiecare are dreptul la *propria*-i opinie. Tirania majorității și a spațiului public (...) nu stă în faptul unei exercitări directe a unei presiuni și persecuții asupra unei minorități, ci stă mai degraba în ceva mult mai subtil și cu atât mai dificil de a-i face față: și anume, cea care cedează este voința interioară ce nu-și poate determina, în propria-i interioritate, o sursă legitimă de principii non-conforme și de apartenență a sufletului la o dreptate superioară astfel încât, majoritatea (impersonalul se), pare că este singurul care există și singurul tribunal regulativ (Allan Bloom). Chiar dacă în acest spațiu apar forme de nonconformism ele sunt mai degraba expresii *servile* și *mimetice* ce fletează și certifică printr-o formă non-conformă-conformistă inautenticitatea spațiului public, ca forme de radicalizare și estetizante a părerii *deja* dominante.
18. De aceea, cum am mai spus, în modernitatea recentă și într-o lume secularizată universitatea tinde să devină *incinta* rezistentă în interiorul căreia „rațiunea timidă și neprotejată” poate fi ocrotită, locul în care voința dominantă dominată de certitudine și eficiență nu mai poate timora îndoiala, vagul incertitudinii și al diferenței.
19. Contra acuzației de elitism, întodeauna la îndemână, ce stăruie ca un oprobriu deasupra universităților dar care umbrește și sufletele celor din comunitatea academică, trebuie spus următorul lucru: universitatea este o universitate reală în măsura în care îi reușește dificilul și delicatul fapt de a acorda *casă* celor *deja* puțini și aleși. Calitatea nu este și nu poate fi asociată *multului*, și asta dintotdeauna. Cei care au văzut, au înțeles și, mai ales au *recunoscut* ceea ce au văzut au fost din totdeauna puțini și nu legiune. Fără acest principiu călăuzitor, fără această intuiție a excepției, o universitate își trădează menirea și nu poate fi altceva decât o întreprindere administrativ obedientă puterii vremelnice. Acesta este un alt pericol.
20. O cetate cedează și se năruie cu adevărat nu din cauza unei presiuni din afară, evidente și acelea, ci numai atunci când convingerile celor dinăuntru încep să slăbească și să cedeze: când cei din interior nu mai pot *distinge* și când ceea ce ieri era evident azi devine o omogenitate, când cei interiori sunt dispuși la servitute și la acomodări temporale, când argumentele împotriva își pierd, aceleași fiind, portanța și expresivitatea și, mai ales, când cei dinăuntru nu mai pot face față propriei stări de excepție și-și doresc, vicios și ca suprem rafinament, un același.

21. Pericolul uriaș survine din rafinament și slabiciune: a ieși din suprema libertate care este *indiferența* (Henry de Montherlant, a nu avea în fapt nevoie de nimic și totuși abia atunci fiind în mod *eficient* disponibil, ca gest aristocratic) cedând, din vinovății inavuabile, criteriilor colectivismului. Universitatea, de acum, vrea să fie *populară*. Asta înseamnă că, într-un sfârșit, multiplu mediat, comunitatea academică concede la a ceda opiniei publice și la a flata, într-un mod infinit mascat, idiosincraziile populare. Ea este etică și declanșează în interiorul corpului profesoral teroarea angajării (acum și aici) și abstracția eticismului (care este cel al colectivismului).

Este demn de remarcat că autenticitatea și remanența acestui fenomen sunt posibile numai într-o lume democratică. Dar și inversul numai aici este posibil. Inesizabil, valorile vehiculate în spațiul public (ale colectivismului, în fapt) devin ale comunității academice.

22. Astfel, dintr-un spațiu mai degrabă al subversivității și orgolios autonom, iradiant și defetizant, universitatea se regăsește pe nesimțite ca anexa a unei agende a puterii și, în mod real, a inautenticității spațiului public. Ea este de acum în servitute și-și primește din exterior propriul program de lucru, chiar dacă o va nega vehement.

Câteva semne.

23. Într-o universitate care a ieșit în afara centrului ei se va vorbi din ce în ce mai mult de *medie*, de studentul de *mijloc* bine pregătit, gata să asaneze, eficient, incompetența comunității profesionale. Vor fi evocate vechile școli (mai ales cele tehnice, pozitive, de „soluții”) și metodele lor, etc. O universitate deplină nu poate gândi *media* ci doar adevărul a ceea ce este de gândit dacă nu cumva este urmărită ceea ce face posibilă gândirea însăși. În fapt, când corpul academic concede la medie, ea vede și admite, din întotdeauna vinovății și ca *timorată*, *mediocritatea* mascată în medie, ca apoi, cedând cu totul, mediocritatea agresiv proliferantă.
24. Dacă până acum mediocritatea s-a manifestat vrând să pară altceva decât este, ea, acum, și aici este nouătatea, ea vrea să se prezinte ca mediocritate, și, în măsura în care azi tot ceea ce este încă dorința vrea emanciparea în *dreptul la dorință*, tot așa mediocritatea acum vrea să se exercite ca *drept*. *Dreptul la mediocritate* este Marea Substituire, Marea Înlocuire în lume și la noi, acum. Excepția, o vină. Chemarea și invitația adresată lumii prin lunga erodare prin deriziune a tot ce este excepție, cultul impur și subversiv a perifericului, oroarea de centru, exercitarea angelic-compasională pentru margine și informal, cultul spontanității dezinhibate, cultul colectivismului (și pierderea reală a celuilalt), aplatizarea și omogenizarea, oroarea de ierarhie și de *trans.*, aversiunea față de formă și stil, sunt deja un fapt iar ultimile generații de studenți arată scufundarea deja prefigurată.
25. În consecință, un semn al servituții, al pierderii portanței autonomiei, este acela că universitatea vrea să se implice sau mai bine zis, când nu mai poate rezista tentației de a face totul pentru societate, de a deveni mai utilă, mai populară. În realitate, conștiința vinovată (timorată) vrea *să semene*, vrea un același. Ea pretinde o colaborare pe diferite proiecte și-n fapt, odată părăsind exigențele intime, va sfârși ca pretext de legitimare a autorităților, ca instrument. Rezultatul în interiorul comunității academice, profesori și studenți, este acela al înstrăinării măcar o unei părți a comunității care începe prin a nu-și mai recunoaște propria casă pe care o găsește de acum aceeași și totuși vulgarizată, deseori chiar la propriu. Acea parte își va căuta soluții alternative, de nișă, dar în care să-

și regăsească autonomia și gratuitatea pierdute, păstrând pentru universitate, dintr-o vagă lașitate, o participare formală, indistinctă. Școala tinde să devină o caracasă din ce în ce mai goală, cu aparența de coeziune, dar care-și are centrul de greutate în criteriile axiologice ale spațiului public și care, din nevoia de seducție (uneori real administrativă), își împrumută maieutica din registrul stilistic comercial. Universitatea trebuie să fie un loc rezistent, terenul ferm al unui acasă și al regăsirii echilibrului sufletească

26. Într-o universitate recentă se va vorbi din ce în ce mai mult despre *dreptate* și *echitate*. Acesta este reflexul aversiunii față de orice elită (nu există o aversiune mai devastatoare împotriva elitei decât cea a elitei însăși). Elita este prin esența ei *nedreaptă*, „nu acceptă principiul de justiție călăuzitor în acele regimuri” (Allan Bloom) și nedemocratică, cu alte cuvinte, fatală ea, gândind, distinge, clarifică, limpezește și ierarhizează. Orice ierarhie este descifrata de ideologia colectivismului (pleonasm) și de membrii ei ca o *nedreptate* ce trebuie reparată prin introducerea *excepției în jos* ca stare naturală. Ea este astfel nerealistă și nerezonabilă.
27. Fiind vorba de resimțirea oricărei necesare ierarhii, (identificate de noul student sau profesor cu o acuitate de invidiat în clasamente, note, aprecieri, comparații etc.) ca pe o nedreptate atunci amenințarea latentă în universitățile aiurea din lume dar și la noi este cea a *egalitratismului*. Cu alte cuvinte: acolo unde tot ceea ce este nuanță, distingere, criteriu și orientare trebuie să fie natural acasă, acolo începe să fie cultivată, printr-o ciudată răsucire a minții, omogenitatea criteriilor, adică aneantizarea lor. Căci vrând egalitatea, vrei estomparea criteriilor, ieșirea de sub autoritatea trecutului (pentru a trece sub cea a spațiului public în fapt) și, în ultimă instanță, autolimitarea gândirii (devenind captivă) pentru că ea gândește în măsura în care distinge. Mai mult, ea se autoinfantilizează infantilizând la rândul-i. Și atunci gândirea devine exterioară ei înșiși artificializându-se prin mecanizarea și estetizarea.
28. Egalitarismul ca ideologie este expresia exercitării ubicue a dreptății, și anume a celei sociale. Este un proiect derivat de emancipare al Iluminismului ca proiect rațional al Rațiunii istorice. Fiind un act de propensiune și devenire, ceea ce este ca miză este conștiința subiectivității care acum este una istorică. Fiind vorba de o conștiință istorică, deci de una a devenirii și a schimbării (chiar și către întruparea Rațiunii) pretențiile de stabilitate a criteriilor (a valorilor) tind să devină fragile, de nesuținut. Conștiința istorică este în afara absolutului, adevărul devine parțial și fără prestigiu. Conceptul de *adevăr* este înlocuit de conceptul de *progres* ca noua religie a istoricității iar progresul care nu poate emite decât veridicitatea momentului este diluat în cultul noutății. *Ești în măsura în care ești nou!* iată noul și unicul criteriu deja interiorizat de orice universitate performantă.
29. Însă progresul lipsit de reperul adevărului tinde să-și piardă orientarea sau, singura sa orientare este să fie progres, dinamism, propensiune. Dar și în acest caz problema reperului încă se pune. Lipsit de reper progresul ca simplu dinamism este doar schimbare, „etică ideologică bazată pe etica consecințelor” (Tereza. B. Palade), adică nihilism. Nihilismul însuși este expresia răsturnării tuturor valorilor de până acum, în formă continuă. Nihilismul însuși decade fatal în relativism, în pierderea reperelor. Relativismul face din absența portanței valorilor ce-și extrag legitimitatea din existența unui adevăr, propria-i tărie, așa zicând. Relativismul, de fapt *dictatura* relativismului, este azi maladia devastatoare instalată în universitățile de pretutindeni. Ea anihilează prin ironie spațiul

critic și apelul la principii cărora le depistează și denunță insidios originea de putere (istorică deci, deci convenție, deci perisabilă) și valabilitatea ce ar sta doar în apelul la autoritate. Relativismul inhibă verdictul casant și definitiv și cultivă nelimitat acceptabilitatea placidă, resemnată. Spiritul este redus la animalitatea lui înțelegând aici un punct zero neutralizat și, mai ales, egal tuturor, peste care este *construit* prin metode și metodologii o *competență*. O universitate dominată de relativism este dominată de gustul fastidios pentru discurs și proceduri didactice, tehnici și metode, de programe și tematici. Ceea ce este evacuat din vocabularul explicit al profesorului este sincopa și saltul de nivel ale talentului și harului. Și tăcerea. Inexplicabilul (darul) este o *nedreptate* față de ceilalți și atunci trebuie eliminat prin *necultivare*. Observați că odată cu aceasta dispare, încet, din profilul, mai ales, al studentului și capacitatea de a admira. (Am observat la UAUIM, în comisiile de notare, că argumentele critice sunt din ce în ce mai plate și mai „mângâietoare”: este un regres spre observațiile neutre lesne recuperabile și, mai ales, care nu afectează în vreun fel ființa proiectului, vezi a studentului. Apelul la Neufert de pildă, ca singura redută ce nu jignește. Partea monstruoasă aici este că se evită mici nedreptăți și se produc altele cu adevărat grave: și un proiectul bun și cel slab sunt puse pe același plan indistinct)

30. Câteva semne de îmbolnăvire (cădere) ale universității sau bolile contagioase ale spațiului public: *flecăreală, curiozitatea și ambiguitatea*. (după Ființă și timp)

31. Flecăreala. Ceea ce presupune ființa flecărelii este faptul că în spațiul public a impersonalului *se*, în comunicare, ceea ce este înțeles nu este ființarea despre care se vorbește ci este ascultat mai degrabă ceea ce *se spune* ca atare. Lucrul despre care se vorbește este înțeles vag și aproximativ. Ascultarea și înțelegerea văd doar ceea ce este spus ca atare și nu „ființa ființării” despre care se vorbește. Ceea ce se transmite este golit de greutatea sensului și tocmai de aceea reiterat mai departe.

O universitate imbolnăvită de flecăreală, lipsită de portanța temeiului, ceea ce este important este faptul reiterării și a faptului incontestabil că lucrurile vehiculate în interiorul ei stau așa pentru că așa *se spune* că stau fără să mai intereseze și să facă deosebirea, fără să distingă, ceea ce este sursă originală și ceea ce este reiterat. Se fac intens proiecte, până la proxima schimbare (de pildă într-o universitate de arhitectură) într-un fel anume pentru ca așa se fac iar faptul flecărelii că ignoră temeiul lucrurilor îi acordă certitudinea că ea chiar spune și face ceva. Impresia că făcând ceva, fără interogarea temeiului ca cel ce acordă sens, înseamnă închidere iar ceea ce se face pentru că așa se face devine singura realitate palpabilă. În acest fel, flecăreala universitară devine paravanul opac care face și mai greu discernabil temeiul ca atare. Ea îndepărtează și fetișizează, ea prefigurează și determină „ceea ce anume și cum anume vedem”(FT231). Vedem cum se vede deja în spațiul public. Și pentru că este vorba de privire:

32. Curiozitatea. Sau faptul că, de la Aristotel încoace, în cunoaștere, vederea (și celelalte simțuri, ca „poftă a ochilor”, *concupiscentia*) are preeminență. Heidegger spune că în preocuparea noastră, teleologia practică, (faptul de a face, a întreprinde ceva, a repara un scaun) suntem ghidați de privirea-ambientală care ne arată calea de urmat pentru a duce totul la bun sfârșit. Ea des-coperă lumea lucrării prin fenomenul dez-depărtării, aduncând lumea aproape în grija ei. Pe scurt, un moment relevant al privirii-ambientale este sincopa ei și anume *răgazul*.

Răgazul este, deci, eliberarea privirii ambientale de „lumea lucrării”, ea este de acum privire-ambientală liberă de ierarhia stictă a preocupării; ea „pipăie” lucrurile din juriul ei liberă, fără scop aparent. Ea des-coperă, își dez-depărtează acum noi teritorii, ceea ce este „depărtat și străin” dar în acest stadiu ea tinde să vadă „lumea”, deschisul ei, numai *ca* aparență, *ca* aspect, *ca* ceea ce apare și „se livrează” rapid în fața privirii. Noi putem, exagerând puțin, să vedem o universitate ca un imperiu al „răgazului” și a gesturilor gratuite, unde curiozitatea este privilegiată. Însă semnele îmbolnăvirii ei sunt chiar *maladiile* cotidianității: universitatea, fără ca a fi un gest programatic, încetează să mai interogheze lumea și temeiurile ei și, sub presiunea exteriorului și dintr-un servilism mimetic, ea devine relevantă chiar pentru bolile spațiului public, anexa lui. Așadar, într-o universitate pentru care privirea este un dat prețios, să zicem de arhitectură, curiozitatea vie și neobosită a studentului va fi celebrată fie cu accente resemnate fie cu ipocrizie distructivă.

Ceea ce este vizibil însă la tipul studentul curios este că curiozitatea se exercită doar pentru a fi curioasă, nu pentru a înțelege ceea ce este văzut și a stabili aici un raport de cunoaștere, ci important este ca ceva să fie văzut pentru că se spune că trebuie văzut. A vedea este singura preocupare, așa cum, în excursii, vedem cu aparatul de fotografiat. Curiozitatea este un abandon de sine, o fugă de sine din grijă, de faptul-de-a-fi-în-lume. Diversitatea ca semn de creativitate. Expresia fugii și suportul ei este noul. Curiozitatea caută noul, este noul, iar noul este expresia preeminenței vazului ca unica certitudine. Studentul nu mai este prins în înțelegerea temeiului și interogării lui permanente: ce este o casă? ce este locuirea? etc., ci el vede *case*, evident noi, de ultimă extracție, noi care sunt deja vechi și care fac loc celor chiar cu adevărat noi. Ceea ce nu se întâmplă, sau se întâmplă mereu mai rar sau ceea ce nu mai are prestigiu în lumea academică și-n ochii studenților este vechea și discreta contemplare plină de uimire a lucrurilor așa cum se ridică în prezență, în ne-ascundere, în fața privirii.

Tăria contemplării este aceea ca ea poate cădea în *ne-înțelegere*, în perplexitatea în fața a ceea ce există și a faptului că există în acest fel. Dimpotrivă, curiozitatea este întodeauna „pe fază”, ea a înțeles totul, rapid, înaintea întrebării în maniera flecărelii, ea este grăbită; Heidegger spune aici ca ea este caracterizată printr-o instabilitate, printr-o *nezăbovire* în fața nemijlocitului. Ea nu are *răgaz* ci neliniște și excitație în fața a ceea ce este mereu nou, ea este schimbarea permanentă, *dispersia* însăși.

Universitatea contaminată, căzută sub dominația „lumii”, va constata cu mândrie o diversitate a proiectelor și o va desluși ca pe un semn de creativitate (nu întâmplător există acum mici „biblii” cu concentrate de exemple pe categorii de programe. Se pot alege, *aceasta* sau *aceea*, dar și *aceasta*; revistele sunt (devin) și ele epifenomene ale curiozității și flecărelii, ele informează și țin la curent, te țin în actualitate și te feresc de a nu cădea în supremul păcat de *a nu fi la zi*. Nu mai vorbim de site-urile specializate unde sunt concentrate sute de exemple. Ceea ce ar trebui să fie *Lumi* de gândit, casele sunt acum expuse ca marfă, ca obiectualizare. Termenul recurent al discursului studentului de la arhitectură este „am ales să...” înțelegând aici alegerea din mai multe expuse conform unor criterii mai degrabă de vandabilitate a ceea ce este deja obiectualizat și obiectivat, ca ceea ce a fost deja adjudecat. În fapt este o punere sub o autoritate, un simulacru în absența, dispariția marilor coduri (tradiție, divinitate, etc)).

Partea cea cu adevărat gravă și ca o consecință a ceea ce este spus mai sus (măcar în parte, fenomenul este mult mai complex), este aceea că sufletul studenților este invadat, cotropit, nu de propriile imagini dobândite prin acuitatea privirii uimite și întrebătoare și a exersării ei trudnice, ci ale *altora*, străine, intens și nedrept și dezonorant seducătoare (prin lingușire), imagini doar ca imagini, ca dispozitive de deturnare și mistificare și nu ca *drum către*... Sufletul studentul este deci invadat de imaginile altora care rămân așa, corp străin, spre deosebire de propriile imagini care, dobândite fiind, devin astfel amintire personală și, astfel, consemnate în suflet. Simptomul sufocării sufletului cu imagini ale altora este acela al golirii lui, reflexul pro-ducerii de imagini este treptat diminuat din moment ce el este de tot brășat: pereții universității (vezi UAUIM) sunt acum goi, niciodată nu au fost mai curați, nici o administrație nu mai este exasperată de mania nebună a studentului de a desena mereu și peste tot, ca expresie firească a nevoii de producere a propriilor imagini din suflet.

Celebrarea (cultivarea!) *creativității, originalității* și, perfid, a *non-conformismului* este semnul că universitatea este (sau începe să fie) aservită spațiului public. Non-conformismul este doar veleitarismul de țopă (căci țopăie!) a celui mai adânc conformism a ceea ce se spune și a ceea ce este dominant, originalitatea este viclenia, tactica și capacitate mimetică și de reproducere de a fi doar nou, iar creativitatea, o formă de autoflatăre egolatră, de instabilitate în fond. Ele sunt forme elevate ale enormei și strivitoare plictiseli și a unei neaderențe la lucruri și la temeiul lor.

Nezăbovirea și dispersia sunt formele recognoscibile a lipsei de fundament, a *pierderii oricărui loc stabil*. Există chiar un tip de student al acestor vremuri: brășatul placid.

33. Ambiguitatea. Astfel în universitate totul *pare* cu adevărat înțeles și spus deși nu este așa, sau nu este înțeles deși pare că este. În orice caz, toată lumea înțelege totul repede și știe ce este de făcut; este uimitoare, într-o lume dominată de curiozitate și flecăreală, coincidența teribilă a ceea ce este și a ceea ce este de făcut dacă ar fi ceva la o adică de făcut. Aceasta este amprenta ambiguității care deschide fapta și o sufocă în același timp. Ceea ce detestă spațiul public este înfăptuirea ca atare pe care o resimte ca o limitare și ca pe o somație de revenire către sine și către propriul proiect de sine.

De aceea ea amână sau nimicește prin deriziune ceea ce este înfăptuit. Important aici este diferența de esență între timpul celui ce împlinește, fatal lent și anonim, și cel al flecăreliei, ce trăiește intens și zgomotos și care între timp este deja în altă parte unde este ceva cu totul nou și doar câțiva sunt capabili...samd. Împlinirea discretă întotdeauna apare prea târziu. Ea este în spațiul public (universitate) deja *depășită*.

34. A fi aservit spațiului public înseamnă: a fi căzut în timpul cotidianității, în timpul inautentic, a celui mecanic ca succesiune de „acum”-uri. A reduce timpul la un permanent „acum” presupune actul hotărât al nerecunoașterii a ceea ce a fost și a ceea ce urmează să fie, prinse în prezentizarea prezentului, este refuzul timpului autentic ca temporalitate. Sensul și funcția flecăreliei și a curiozității este acela a lipsei reale de proiect, este criza lui „către care” și împiedicarea de a le avea.

Omul curiozității și al flecăreliei, într-un fel, își pregătește lui însuși căderea și ratarea. El este propria lui ispitire de a fugi din fața lui însuși într-un asiguratoriu etern prezent. Nu mai puțin o universitate poate temporar să fugă din fața propriului destin iluzionându-se că este performantă și recunoscută de ceilalți, nefiind decât un același reiterat la nesfârșit. Într-un anumit sens căderea, spațiul public, este aici, ca loc a lui *acum* al curiozității,

flecărelui și ambiguității, reiterarea decăzută a paradisului pierdut, cel lipsit de griji și ferit de teroarea timpului. Universitatea poate fi o promisiune de fericire.

Universitatea deplină este cea în care timpului autentic, ca triplă ecstază a temporalității, este acasă: și anume, când propria miză este puțința ei de a fi ca destin asumat. A avea destin înseamnă: a suporta (a face față) violența triplei întâlniri: a-și asuma (1) viitorul nu ca ceva neștiut și plin de surprize ci ca fapt-de-a-fi-înaintea-ta-însuși, ca grijă, ca fel autentic de a fi, (2) faptul-de-a-fi-deja-în, face prin sine (universitatea) cunoscut timpul esențial. Trecutul nu este ceva care „a trecut” și obiect de cercetare al istoriei (istoria arhitecturii ca istorie a stilurilor) ci ceea ce, ca zvon și chemare, el vine „din față” ca somație și sarcină de îndeplinit.

Ceea ce este de învățat nu orientează și nu face drumul învățării și al universității însăși?

35. Cum este de bănuț, în mare parte, rândurile de mai sus au fost scrise cu un permanent ochi întors către nou înșine, deși ele încearcă să circumscrie, fie și superficial, un ce comun al universităților ca loc prin excelență de învățare. În parte a fost și o încercare de a răspunde unora dintre întrebările care, trebuie crezut, au fost puse intempestiv înaintea unui posibil răspuns. Ceea ce mai trebuie adăugat rândurilor de mai sus ar fi următoarele: chiar dacă încercării de a desluși sensul unei universități i s-a răspuns mai degrabă negativ (ce nu este) ceea ce este, recunosc, mai simplu, ele nu vor să spună că acestui val de neîntâlnire, ce nu-i poate fi opus decât regăsirea unei adevărate lumi de cu totul altă extracție și esență, că ele, cotidianitatea medie și spațiul public al impersonalului se, ar fi ceva rău de care trebuie fugit spre alte lumi. Lumea spațiului public, a inautenticității *Dasein*-lui (a faptului de a fi aici, în deschis) sunt momentele constitutive și necesare ale acelui *încă-nu* propriu stării de hotărâre a ființei aflate într-o moarte ca mod autentic existențial. Starea de hotărâre, grija și proiectul de sine sunt *deja* ale *Dasein*-ului, constitutive lui, fiind însculte în plină flecăreală, curiozitate și ambiguitate. Starea de cădere stă pe *încă-nu*-ul anticipării de sine ca întreg, ca vină și grijă. Am spus mai sus că spațiul public este scena pe care se joacă clipă de clipă actul ispitirii de sine, al căderii și ratării, act pe care ni-l regizăm de fiecare dată și știind deja, nouă înșine.
36. Încerc să înțeleg și, în măsura în care acest lucru mai îmi și reușește să o spun și studenților mei, rostul temelor pe care le tot facem de câțiva ani dar și a anului I în sine. Fiecare an mai aduce, pare-se, ceva spor în înțelegere și acest lucru îmi pare că se transmite, în mod neînțeles, și fiecărei generații. În orice caz cred că este vorba de mici pași de consolidare și nu de mari și spectaculoase salturi. Fără să dau prea multe explicații (nu-și au rostul aici) cred că o șansă de înțelegere ar fi o trecere delicată de la o gândire de tip opozitiv și care, în genere, se manifestă ca *împunere* și ca *obstinație* proprie unei subiectivități ce cere cu insistență (în definitiv temele noastre, poate cu excepția spațiului acoperit, stau pe acest tip de gândire ce naște definitivul și ireversibilul.), spre o gândire așa zicând translativă, gândirea care nu compune, nu opune, nu distinge și nu ierarhizează ci rapid spus „lasă să fie”. Din punctul acestei generozități și posibile „resemnări” și restrictivele teme îmi par altele. Eu văd în acest început și efort de gândire și șansa de eliberare de enorma seducție a soluțiilor *alegorizante*, devastatoare prin mirajul lor și promisiunea (pretenția) de profunzime (și etică) pe care o produc deopotrivă studentului și profesorului. A lăsa să fie

înseamnă: a fi izbit și uimit de ceea ce apare ca *dar*, ca ceea ce deja este aici, ca prezență. Eu trag nădejde că unele, puține e drept, dintre proiectele grupei pot spune ceva despre acest efort.

Aș mai spune ca înțeleg anul I ca an sintetic prin excelență care, ca început și pentru ca începutul să fie posibil trebuie să aibă în sine și sfârșitul, deține în substanța lui „totul” față de care ceilalți ani nu ar trebui să fie decât desfaceri analitice. De revenit.

Atunci, forțând o analogie (posibilă totuși fiind vorba de o comunitate), universitatea trebuie să se hotărească. Trebuie să se hotărească să-și facă violența de a ieși din minoratul de care în parte este vinovată, și, cu frică și cutremur, să ia calea majoratului: adică a gândi temeiul a ceea ce ea face, a gândi gândul ce gândește faptul de a edifica spații etc. Acest pas este posibil numai în măsura în care spațiul desfășurării gândului este constituit, ocrotit și cultivat cu tenacitate: spațiul desfășurării actului critic, critica însăși. Fără o permanentă funcționare vie, liberă, a criticii, universitatea este condamnată la minorat.

În plus: ca aparținând unei culturi și civilizații minore, universitatea împărtășește și se servește de valorile modernității, valori pe care deseori le exaltă în vaste dovezi de vituozitate și abilitate, se servește deci de o modernitate la a cărei *naștere și constituire* nu a participat sub nici un grad și sub nici o formă și în nici o etapa a evoluției ei. Universitatea trăiește cu acest ghimpe fondator ce-i modelează subtil stilistica funcționării sale: e o convingere de adopție, credem dar ca și cum nu am crede, etc., lucru ce explică în parte un scepticism de fond. Pe șleau: suntem moderni minus patosul echatologic al modernului, postmoderni fără o conștiință clară a ceea ce contrazicem, samd. suntem măcinați de propria lipsă de plauzibilitate. O anumită apetență pentru aparențe, obsesia sincronității nereflectate combinată cu un acut sentiment de lipsă de timp sunt, în parte, conținutul acestei stări de fapt. Suntem neverosimili. Toate acestea sunt binecunoscute și trăite plener și resimțite, sunt convinși, de întreaga comunitate academică a universității. Reflexul bun ar fi, într-o atari situație, curajul și asumarea unei temporar episod discret și modest, răgaz mai bine spus, pentru o fecundă redeptie și cură de gravitate.

37. Dar ce înseamnă ca universitatea sa intre în starea de hotărâre? A fi hotărât înseamnă de fapt a fi izbit de urgența înfăptuirii a ceea ce, deja, este stiut că este de înfăptuit. Fiind hotărâre, deci ceea ce depășește propria limită, ea este itinerantă, ieșire din propria-i stabilitate, ex-sistență, ea este transcendență care vizează un dincolo (văzut îndeobște ca pe ceva spațial), ceea ce este în față și ca ceea ce va veni. Dar această proiectare de sine în hotărâre și proiect nu este o simpla nevoie de actualizare și de nou (care sunt cele ale spațiului public) ci hotărârea ca pro-iectare temporală aduce cu sine în față problema a ceea ce este „înainte”, a trecutului esențial, a temeiului în fapt. Starea de hotărâre pune în față temeiul și esența sa, care face posibilă depășirea și proiectul de sine. Mai mult, o universitate stabilă, majoră, este *în* și *ca* transcendență. În depășire de sine, în hotărâre, o universitate se îndreapta către ceva care este chiar ea, către ea ca *sine*, ea se îndreaptă către temeiul sau. Vizând temeiul o universitate de fapt viziază temeiul a ceea ce este, temeiul lumii și întemeierea ei. Tocmai pentru că este transcendență, depășire și trecere peste, universitatea lasă deoparte alte posibilități de preluat, ea se depășește pe sine și, în același timp, se sustrage posibilităților infinite tocmai ca hotărâre, deci ca limită. Prin depășire o universitate se limitează, ea vrea, vizează finitudinea, restrânsul. În acest fel specializarea, pasiunea pentru edificare în cazul nostru, numai așa își capată sensul și legitimitatea. Vizarea generalității celei mai mari, temeiul a toate cele ce sunt ridicate

acum în fața ochilor mei, dau posibilitatea de existență a oricărei „specializări”. Simptomul pierderii de teme este apetența pentru dispersie, disponibilitate excesivă, fărâmițare și „universalizare” a intențiilor.

38. Universitatea ca transcendență, văzută ca „libertate întru teme”, face experiența propriului fundament sau, mai bine spus, este somată să-și actualizeze ceea ce, în ascundere și retragere, lucrează ca teme. Fundamentul deschide problematica începutului, fundamentul este începutul; căci dacă, prin analogie, noi asimilăm universitatea posibilităților de existență ale *Dasein*-ului (care este de fiecare dată noi înșine) atunci noi nu ne putem imagina Universitatea ca fiind mai întâi ceva o entitate constituită suficientă sieși care mai apoi are ceva, altceva, străin, de cunoscut. Aceasta ar fi concepția tradițională a subiectului metafizicii tradiționale „ce are de cunoscut”. Dimpotrivă, universitatea, în structura sa de ființă, este teme, fundament și început, ea este *deja* înaintea ei înșiși, ca transcendere, fără ca aceasta, tocmai pentru că ființa premergătoare „întemeiază justificativ în chip original”(MH/118), să poată să-și determine *sursa* în mod adecvat. Această întemeiere justificativă originală, proprie ființei, este ce care acordă posibilitatea, așa zicând, *proiectării de lume* care, la rândul ei, ca plus de posibil în mijlocul a ceea ce este, dă nașterii „de ce?”-ului, *de ce așa și nu altfel?*, *De ce este de fapt ceva și nu, mai curând, nimic?* (vezi „Ce este metafizica?”), întrebări care-și dezvăluie temeiul în ființă (ca început) tocmai că-și au răspunsul deja prefigurat în preînțelegere (ca grijă).

Într-un anumit fel, din unghiul ființei, al temeiului, chiar și parțial, dar în sens original, studentul aflat la început, direct spus, *știe*.

39. Nu este *nimic*, și orice profesor la rândul ei și în ultimă instanță, îl află, pe care studentul, cel ce suporta învățarea, să nu-l știe, el nu este un gol sau un teren neînceput peste care ceva se va pune, fie și ceva precum o specializare ezoterică. Fără temeiul pre-existent original și absolut, învățarea nu ar fi posibilă. Altfel, cel ce învață ar fi o non-existență. Or în mijlocul ființării de orice fel numai omul există, numai el, ca stare de aruncare, își dobândește temeiul în afară, în propria-i exterioritate, în ceea ce ele este deja. Într-un fel straniu și circular, studentul are de învățat și poate învăța tocmai ca a învățat deja.
40. Si totuși în început este totul. Într-un anumit fel, cel al timpului autentic, începutul ca temporalitate și ca trecut esențial este ceea ce stă să vină, începutul oricărei de-veniri. Cu alte cuvinte trecutul esențial, ceea ce este și stă înainte, *vine din față*. Începutul este ceea ce este pe cale de a se îndeplini deja, el este, într-o universitate cuprinsă de timpul esențial, sfârșitul învățării, deplinul ei. („Spre deosebire de trecutul care face obiectul unei cercetări liniștite a istoriei, de-venirea nu se lasă deschisă decât printr-un efort proiectiv, care nu e un salt orb înainte, ci se înalță pe fundamentul a ceea ce a fost dintodeauna (*arché*). Puterea de salt proiectiv a omului de-venitor este continuată și adăpostită în „fost”-ul viu, inepuizabil, caracteristic doar începutului, *arché*.” Bogdan Mincă-Scufundătorii din Delos, pag.425)

Ce învață cel ce are de învățat într-o universitate de arhitectură? O timidă (ratată) încercare de deslușire.

41. De aceea, în mod ferm, este greșită opinia și metoda ei pedagogică, atât de puternic înrădăcinată, conform căreia începutul învățării a ceva este un proces progresiv, de la simplu spre mai complex sau, mai explicit, de la elemente constitutive spre constituit, de la părți spre întreg. Felul în care catedrele sunt numite trădează felul acesta de învățare: prin acumulare. Astfel, *Introducere în proiectarea de arhitectură* ar fi o etapa tranzitorie către primele rudimente ale învățării arhitecturii. De fapt, riguros vorbind, a proiectării de arhitectură, dar care nu vizează, încă, arhitectura însăși al cărei înțeles este lăsat ca *de la sine înțeles*. Chiar dacă anul I cunoaște, de-o vreme, un destin cu totul excentric și aparte și majoritar de neînțeles, el este în continuare deslușit în cheie pozitivistă (în tradiția raționalismului iluminist), ca un gol (bunul sălbatic) de la care pornind se poate clădi. Argumentul este mai degrabă tehnic, sunt proceduri și deprinderi tehnice ale proiectării în formă incipientă, este dobândită o cunoaștere a părților sau elementelor care fac, se presupune, un întreg, un întreg încă necunoscut: băi, bucătării, dormitoare, scări etc. Chiar dacă, în realitate, lucrurile sunt depășite (și-au avut gloria lor și chiar sunt evocate cu regret) sensul rămâne persistent chiar și atunci când s-a întâmplat o răsturnare de proporții, meritorie dar de profunzime vidă, a prof.Dumitriu a cărei metodă, aparent radicală, este una de grad dar nu și una de esență față de ce pretindea că depășește. Căci, dacă una era un particular, strivitor, fără de *lume* (și cu atât mai strivitor) cealaltă era generalul însuși, universalul gol, lumea, dar, exasperant, fără capacitatea și apetența de a se *întrupa* într-o formă sau alta (nu-i așa, *conceptul fără intuiție e gol, intuiția fără concept e oarbă*). Din punctul meu de vedere abia în forma actuală, după un parcurs logic, anul I și-a dobândit echilibrul între, așa zicând, duh și întrupare. Acest lucru rămâne încă necunoscut, iar însemnătatea uriașă a anului I este ignorată dacă nu bagatelizată considerat fiind doar un *început*, important desigur, dar nu esențial. Ar rămâne, așadar, abia în sarcina celorlalte două catedre, în formele ei cunoscute ca *Baze...* și ca *Sinteza...* să porceadă propriu zis la învățarea ca tare. Numai puțin cei din anul I trebuie ei înșiși să-și releve lor înșile sensul a ceea ce fac. Dar chiar și așa, din chiar miezul gândirii metafizice tradiționale, din care se revendică didactica curentă, în cunoaștere sinteza precede analiza ca o consecință a capacității de sinteză *a priori* a intelectului. Tocmai ca alcătuire transcendențială noi, mai întâi, avem „totul”, chiar și instabil și abstract, pentru ca, mai apoi, analitic, ce-i drept, concretețea aceluia ceva de cunoscut să fie câștigată. Dar mai întâi, *sinteza*. Nu putem avea *timpul marilor sinteze* dacă, mai întâi, originar, nu am fi avut, deja, acces la sinteză așa cum orice întrebare este călăuzită în chiar actul formulării ei de răspunsul pe care ea, deja, îl deține.
42. Acest fel de a gândi (cratezian) care presupune, mai întâi, un ceva gol și neatins peste care și de la un moment dat pornind, ceva se construiește, este felul de gândire care se vede pe sine, ca subiect care gândește, ca *sciziune*, ca hiatus între subiect și lume gândită ca pură exterioritate. Noi nu putem măsura cum se cuvine importanța și consecințele pe care gândirea carteziană (de la Descartes încoace), gândirea algebrizantă deci, a modernității însăși (modernitatea ca atare) le-au avut asupra vieții înseși. Ea domină azi, în ciuda pretențiilor de depășire înspre varii post-modernități sau modernități târzii, învățarea în universități trasându-i sarcini (fiind vorba de ceva construit, inventat), despre cum anume ceva poate fi deprins și însușit, despre cum ceva poate fi văzut, etc. conform propriului program care este unul al necondiționării de sine.

„Al treilea, să-mi călăuzesc gândurile în ordine, începând cu lucrurile cele mai simple și mai ușor de cunoscut, ca să urc încet, încet, treptat, până la cunoașterea celor mai complexe, presupunând ordine între cele care nu se preced în mod firesc unele pe altele.”

Descartes– *Discurs asupra metodei*

43. Ori, traseul metafizicii nu este decât desfășurarea și împlinirea subiectului încapsulat ce-și reprezintă: finalitatea metafizică a cultivării interiorității ca securizare de sine este în ultimă instanță subiectivitatea ca subiectivitate ajunsă la deplina și necesara ei împlinire în sensul necondiționării; cu alte cuvinte, ea, subiectivitatea, nu-și mai reprezintă, deci nu mai iese în afara ei înșiși. Acest traseu al metafizicii, al subiectivității metafizice, este esențial: în el este prefigurată, o spunem cu oarecare temere, spațialitatea modernității, spațiul cartezian, ca *res extensa*, gândit ca omogenitate, în sensul algebrizării lui. Astfel, un „ce” original declanșează o întreaga traiectorie a unei treptate reclusiuni spre abstract, în sensul subiectivității subiectului, spre *Necondiționatul* însuși ca spațiu (loc) securizat al subiectului. Pentru Descartes drumul spre câștigarea certitudinii presupune un început de la capăt; într-o oarecare măsură lumea prefigurată de Descartes și de aici prin contaminare orice Universitate, reține în desenul ei geneza lumii însăși: ea vrea un început de la *capăt* ca început absolut. Gândirea care vrea se îndoiește de toate, destituind lumea de până acum ca fiind presupozitie. Îndoiala lui Descartes, care nu este vulgara îndoială sceptică în fața a orice, este îndoiala ce se naște din gândirea însăși: gândesc, deci pot face abstracție, deci pot lipsi de stabilitate totul.
44. Însă, faptul că metafizica însăși este, pe scurt, gândirea și consolidarea securizării subiectului, de la adevărul gândit ca certitudine până la împlinirea subiectului, ca necondiționatul însuși, gândit ca liber de orice suprainstanță, acest fapt este însăși măsura și descrierea spațialității subiectului sau a ființării care, de fiecare dată, suntem. Ori, istoria construirii necondiționatului însuși, este și istoria părăsirii treptate a spațiului în care, ontic, suntem „aruncați”, ieșirea din *conținătorul* în care natural existăm spre un alt spațiu, așa zicând necondiționat, construit, imaginat pe măsura necondiționatului creat în subiectivitatea însăși. Tocmai ca Necondiționat fiind, el își plămăduiește propriul spațiu, *altul și altceva* corelativ simptomului securizării sale, un incluzător ce amintește, de fiecare dată, că este „acasă”.
45. Am amintit mai sus că metafizica gândește subiectul ca opozabil: subiectul își reprezintă ceea ce este pus în fața sa. Ca ființare ce-și reprezintă el, subiectul, se distinge pe sine ca distinct și ca separat de ceea ce este re-prezentat; el se vede pe sine consolidat și stabil în măsura în care de fiecare dată consemnează, descrie și amână, reprezintă ceea ce este pus în afară. Adevărul, înțeles ca stare de neascundere, ca ieșire din ascundere este gândit ca reprezentare ca adecvare între; adevărul este corectitudinea reprezentării și certitudinea ei. Certitudinea nu este decât un simptom al unei grabnice asigurări, de aceea, conștiința ce-și reprezintă, ce percepe, va vedea lumea în măsura în care răspunde acestei nevoi. Mai mult: ea își va reprezenta, și anume într-un mod activ.
46. Momentul intern care face necesară dinamica sciziunii și a consacrării sale în gândirea subiectivității, ca opoziție subiect-obiect este, ca sens al metafizicii, *căutarea certitudinii absolute*. Locul înalt al voinței de certitudine, care apare vizibil în interpretarea adevărului ca certitudine tare este chipul omului gândit ca *ego cogito*...În aceeași măsură și ca urmare a poziționării ferme a subiectului, Natura însăși nu apare decât ca Obiect *pentru* Subiect.

Acest moment al stabilizării ferme a poziției subiectului este hotărâtor pentru felul în care, spațiul și spațialitatea deopotrivă, apare în gândirea occidentală.

Lumea metafizicii este o lume *construită, proiectată* și, tot ceea ce ține de ea, are în ea însăși, aerul artificiozității și crisparea neliniștitoare a premeditării. Metafizica are propriul ei timp și spațiu pe care și le gândește în sensul certitudinii sale (ca nivel ontic) pe care, în deplină pre-înțelegere a propriului gest, le suprapune peste... Tocmai acest gest, ca artificial, și actul însuși ca fiind creator, îi asigură permanentă reînnoire a exteriorității sale și, în același timp, permanenta sa *neîmplinire*, ca niciodată acasă. De aceea, metafizica, ca program, se hrănește din depărtări, depărtări, pe care ea, securizându-se, le interpune între ea și lume, ea distinge și antagonizează, separă măsurând și geometrizând și, tocmai în acest chip, ținând lucrurile aproape, *unificând*.

47. Important este faptul că gândirea metafizică, proprie felului nostru dobândit de a gândi, este una reprezentativă și ea este nutrită de adevărul văzut ca adevăr-corectitudine (Heidegger). În re-prezentare, proprie felului nostru de gândi, ființarea (o casă, de pildă,) este pusă să stea în prezent în fața noastră și să rămână în această poziție. Reprezentată astfel, ființarea (casa) fixată în sciziune și în poziție stabilă, devine obiect. Sciziunea re-prezentării își reprezintă în măsura în care, am mai spus-o, deschide depărtări securizante. Trebuie spus, pe de altă parte, că sciziune, la rândul-i este posibilă în reprezentare numai pe fondul unei trecute *unități* a subiectului cu ceea ce este de cunoscut.

Pro-iectarea unei case, de pildă, este posibilă ca reprezentare metafizică numai pe măsura unei în-depărtări. Gândirea adevărului-corectitudine, ca adecvare (punere de acord) a reprezentării cu obiectul ei, gândește numai în măsura în care insistă, cere și impune ultimativ punerea în stabilitate, în față, a ceea ce este astfel gândit. Ordonând prin punerea în față ea își manifestă astfel autonomia și necondiționarea; a *pro-iecta* înseamnă în fond a *îndepărta*, cu alte cuvinte a institui întinse teritorii vide, striate, de obiectualizare.

48. Direct spus: noi proiectăm și astfel cerem lumii care deja este, să sufere exigențele re-prezentării mele. În acest chip reprezentarea lumii este mașinalizarea ei prin proiectare, o lume care, pentru a fi suportul necondiționării, este în măsura în care poate fi măsurată și exprimată prin măsurare. A gândi astfel insistent prin impunere, opozitiv, înseamnă a gândi *obstinat*. A gândi o casa ca un cub înseamnă gândire obstinată, a cere cu insistență separarea elementelor portante de ceea ce este purtat înseamnă gândire obstinată. Nu mai puțin, „Cele cinci puncte ale unei arhitecturi moderne” este o gândire obstinată la apogeul ei, a sistematiza și a ordona, etc.etc.

49. Si atunci, *ce* și *cum* i se poate *opune* acestei gândiri pustiitoare, eroică, impresionantă și cu atât mai seducătoare ca proiect (neterminat? nesfârșit?) al modernității și ca *destin*? Și ce înseamnă și care este miza să fii azi profesor într-o universitate de arhitectură?

50. Câteva posibile căi de urmat:

Falsele drumuri:

1. atunci când gândirea reprezentativă se gândește pe sine și se vede pe sine vinovată și care acum se reprezintă atenuată: este arhitectura ecologică și marota ei etică, tot ceea ce este ecologie, sustenabilitate, etc. De fapt Natura abia acum este Obiect pentru Subiect pe deplin, în sensul că ea, Natura, în ochii celui ce-i *pasă*, este acum Rezervor inepuizabil de Energie, Baterie etc., abia acum Natura, neutralizată, este obiect pentru gândirea insistentă, obstinată. De fapt, abia în ea gândirea reprezentativă

își găsește împlinirea.

2. atunci când gândirea metafizică este vinovată și, în deplina ei îndepărtare, face concesii de acomodare și de seducție ceea ce, pentru o modernitate, este o grotescă contradicție. Ea devine *alegorizantă*, vrea să instituie punți de explicitare, vrea să fie înțeleasă și, ceea ce este cu totul în afara programului ei, care este unul al exodului obstinat către propria-i finitudine, ea vrea să fie acceptată, ceea ce este, iarăși, o invertire a modernității. Ea *se explică* și angajează astfel o întreagă retorică a desfășurării conceptuale, ea încearcă să devină ceea ce nu poate, în sens original, fi, și anume, marfă, cu tot cortegiul ei de împachetări în varii scheme conceptuale, grafice, iluzii etc. Așadar: gândirea obstinată nu-și abandonează menirea ci, în hotărârea propriului drum, se contemplă pe sine, ironic și temporar, în hainele accesibilității. Este arhitectura sa-i spunem expresivă, de nivelul „plastică de arhitectură” ca obiect de design, de fațadă (sau mai elevat, ce-i drept, de „coajă”), pe de o parte, dar și cea poetică, cu accente și trimiteri arhaice dar care, în intimul ei, cel constructiv de pildă, este pe deplin obstinată, pe de altă parte.

Un posibil drum (după Heidegger):

Metafizica, ca acel fel de a gândi în care noi suntem prinși și care ne gândește, nu poate fi depășită așa cum ai părăsi un loc, devenit neprielnic, către altceva mai bun și mai adevărat; ea nu poate fi depășită căci doar ea, ca transcendență, de fiecare dată depășește către un dincolo îndepărtat. Acestei de-veniri către ființare care este istoria gândirii înșiși, Heidegger spune că trebuie să i se aplice o „destrucție” (FșiT, pag.) care nu înseamnă o distrugere și o depășire ci o străpungere către ceea ce o fundamentează, către adevăratul fundament care este ființa însăși. Uitarea ființei și abandonul în *a fi*-ul ființării fără a mai interoga sensul lui *a fi*, ca atare, este, metafizica însăși.

1. trecerea de la o gândire reprezentativă la o gândire rememorativă sau redobânditoare.

Gândirea reprezentativă sau adevărul-corectitudine, văzută ca *sciziune* prin chiar intemeierea obiectului ei, este una precedată de o unitate de la care pornind ceva poate fi separat. Corectitudinea ca adecvare își are fundamentul mai întâi, spune Heidegger, într-o deschidere prealabilă ce se poate descrie astfel (Bogdan Mincă - *Scufundătorii din Delos* p.422) în patru momente de răsucire și fixare. Acestea sunt esențiale pentru o recuperare (învățare) a originarității privirii: (1)reprezentarea-corectitudine în actul re-prezentării nu-și poate lua orientarea de la obiect fără ca acesta să nu fie mai întâi *deschis și disponibil*, (2) apoi drumul reprezentării până la obiect prin domeniul tranzitiv ca spațiu trebuie să fie practicabil, familiar așa spus, *transparent* (diafan), (3) omul însuși trebuie să fie disponibil la rândul-i, el trebuie să fie în *deschis (Dasein)* și, în sfârșit (4) omul trebuie să fie *deschis către* celălalt astfel încât enunțul reprezentării să poată fi comprehensibilă.

Fundamentul adevărului-corectitudine este, mai întâi, o *deschidere* ca adevăr-deschidere, iar fundamentul reprezentării și percepției ce obiectivează este *disponibilitatea* omului pentru ființare și a ființării pentru om.

Cu alte cuvinte, începutul văzut ca deschidere și disponibilitate care face posibilă reprezentarea-corectitudine, deschide la rândul-i posibilitatea despovărării subiectului de povara *re*-prezentării aducând în prezentizare venirea împreună către.

Este deschiderea ființării care, disponibilă, vine în față iesind din ascundere și din reținere. Gândirea reprezentativă își dobândește în deschis ceea ce este de cunoscut de-venind gândire dobânditoare. *Reprezentarea* este un dar copleșitor venit, temporal, dintr-un început, din înainte. Ceea ce vine către sine deschide disponibilitatea omului pentru gândirea re-cunoscătoare cea capabilă acum de gândi în măsura în care este dispusă de a re-cunoaște ceea ce este deja; reprezentarea este recunoașterea a ceea ce se deschide, este „purtătoarea a propriului obiect în față” și dobândirea lui prin chiar actul privirii: „Privirea-dobânditoare a esenței nu este, așadar, o orientare după ceva care era deja accesibilă, ci este o scoatere-la-iveală și o punere-să-stea a priveliștii – zărire-dobânditoare...” (M. Heidegger *apud* B.Mincă – S.dinD p.85).

2. trecerea de la gândirea opozitivă, proiectivă la o gândire re-cunoscătoare, care „lasă să fie”.
3. gândirea translativă sau posibilitatea depășirii.

Schiță pentru un program de prelegeri pentru anul 2-3

1. Despre bază, temei și fundament.
2. Despre început și celălalt început.
3. Despre gândirea reprezentativă (gândirea proiectivă) vs. gândirea rememorativă (dobânditoare).
4. Gândirea obstinată sau gândirea metafizică. Gândirea translativă.
5. Despre uimire.
6. Cum stăm în spațiu?
7. Despre *dispozitiv* sau spațiul rețea